

نکوداشتی برای تبریز / مشهدالشهدای دانشگاه های کشور چگونه تاسیس شد؟

تاریخ مراکز آموزش عالی در تبریز پیشینه ای به وسعت و قدمت ربع رشیدی دارد. شهر تبریز روزگاری مهد دانش آموختگان و معلمان و متعلمانی بود که از هرسوی سرزمین ایران برای آموزش به شهر نخستین دانشگاهها جاری می شدند.

نکوداشتی برای تبریز /

مشهدالشهدای دانشگاه های کشور چگونه تاسیس شد؟

تاریخ مراکز آموزش عالی در تبریز پیشینه ای به وسعت و قدمت ربع رشیدی دارد. شهر تبریز روزگاری مهد دانش آموختگان و معلمان و متعلمانی بود که از هرسوی سرزمین ایران برای آموزش به شهر نخستین دانشگاهها جاری می شدند.

دانشگاه تبریز

آن گونه که سالنامه های حکومتی قدیم برمی آید دارالفنون تبریز یا مدرسه مظفریه (دومین مدرسه کشور پس از دارالفنون تهران) در حدود سال های 1293 قمری، پزشکان حادق بسیاری تربیت کرده بود و معروف ترین پزشکان شهر تبریز تا یک قرن پیش طبیبان فارغ التحصیل این مدرسه عالی بودند. یک سال پس از خاتمه جنگ جهانی دوم، یک مرکز علمی توسط دولت شوروی سابق، به نام «آذربایجان اونیورسیتیه سی» برای تحصیل در مدارج بالا تاسیس شد که البته کارکرد چندان علمی و آموزشی نداشت و بیشتر به عنوان یک ابزار تبلیغاتی و حزبی به آن نگریسته شد. بعدها، با وقوع برخی تحولات سیاسی، این موسسه نیز برچیده شد و یک سال بعد از آن، بر اساس تقاضاهای شهروندان تبریزی، گام های اولیه ی تاسیس دانشگاهی در تبریز برداشته شد.

تبریز در روز دوشنبه چهارم دی ماه سال 1325 میزبان کمیسیونی از اساتید برجسته دانشگاه تهران بود که گرد هم آمده بودند تا درباره دانشگاه تبریز تصمیم گیری کنند. حاصل این کمیسیون - که ریاست آن بر عهده فردی به نام صادقی نژاد، رئیس فرهنگ آذربایجان در دانشسرای مقدماتی تبریز- بود، اعلامیه ای شد که بر لزوم پایه گذاری دانشگاه تبریز تاکید می کرد. اعضای این کمیسیون که تا ماه ها رایزنی درباب چند و چون تاسیس دومین دانشگاه ایران را به عهده داشتند، عبارت بود از اقبال، حبیبی، خانابا بیانی و صادقی نژاد. در انتهای این رایزنی ها عیسی صدیق، وزیر وقت فرهنگ لایحه ای را به شرح ذیل تصویب هیئت وزراء گذراند:

«نظر به لزوم فوری تاسیس دانشگاه تبریز، از تاریخ این تصویب نامه تا دو ماه به وزیر فرهنگ اختیار داده می شود که برای دانشگاه تبریز، روسا و معلمین به قراری که در این تصویب نامه مندرج است، استخدام و به منظور تاسیس آن دانشگاه طرح قانونی لازم، تهیه و با تصویب به مجلس شورای ملی، تقدیم نماید.»

در نهایت در آبان ماه سال 1326 دانشگاه تبریز رسماً شروع به کار کرد. در این تاریخ، دانشگاه تبریز عبارت بود از یک دانشکده ادبیات به ریاست خانابا بیانی و یک دانشکده پزشکی به ریاست مرحوم دکتر حبیبی. در ابتدا، دانشکده پزشکی تنها دارای شعبه پزشکی بود و 70 دانشجو در سال اول آن مشغول به تحصیل بودند. در همین تاریخ دانشکده ادبیات از سه شعبه ی زبان و ادبیات فارسی، تاریخ و جغرافیا تشکیل یافته بود و 83 دانشجو در آن ثبت نام کردند. به این ترتیب دانشگاه تبریز در ابتدا با تخصیص 6 میلیون ریال بودجه شروع به کار کرد و در بدو افتتاح 153 دانشجو داشت. دانشگاه تبریز در ابتدا ساختمان مخصوصی نداشت و اداره فرهنگ آذربایجان در محل دانشسرای مقدماتی، دو اتاق برای دو دانشکده اختصاص داده بود. اما به موجب قانونی که در دوم خرداد ماه سال 1328 به تصویب مجلس شورای ملی رسید، دانشگاه تبریز، مانند دانشگاه تهران دارای شخصیت حقوقی گردید و مشمول تمام

در تاریخ 26 اسفند 1327 آموزشگاه عالی مامائی و پزشکیاری این دانشگاه افتتاح شد. تقریباً از همین دور بود که تغییر ریاست در دانشگاه تبریز شروع شد و در دوره ی زمانی نزدیک به 20 سال با تغییر روسای دانشگاه و اختصاص بودجه ی مناسب، پیشرفت های شایان توجهی در دانشگاه تبریز صورت پذیرفت و بدین ترتیب دومین دانشگاه ایران که در سال 1326 در دو اتاق کوچک شروع به کار کرده بود، در سال 1348 قریب به هفت هزار دانشجو داشت

در طول تاریخ دانشگاه تبریز چهره های بسیار برجسته ای ریاست این دانشگاه را بر عهده گرفته اند. بعد از مرحوم حبیبی و در سال 1330، منوچهر اقبال، استاندار وقت آذربایجان شرقی، با حفظ سمت، به ریاست دانشگاه تبریز رسید. محمد سجادی، محسن هشترودی و شفیع امین از جمله نخستین روسای دانشگاه تبریز هستند. بعد از شفیع امین، بازرگان استاد دانشگاه تهران، ریاست دانشگاه تبریز را بر عهده گرفت و در همین دوره ساختمان های دانشکده پزشکی و کشاورزی به اتمام رسید. بعد از وی، منتصری به ریاست دانشگاه تبریز رسید و در زمان او دانشکده هایی که بیرون از بنای جدید دانشگاه و در خانه های اجاری جای داشتند، به محل عظیم و جدید دانشگاه تبریز انتقال یافت. این محوطه گسترده که در تیرماه سال 1328 در زمینی به مساحت 247 هزار متر مربع به دانشگاه تبریز اختصاص داده شده بود، رفته رفته گسترش پیدا کرد. البته باید توجه کرد که از ابتدا فضای لازم برای گسترش فیزیکی دانشگاه تبریز در نظر گرفته شده بود. اکنون، فضای بالغ و 232 مترمربع، اختیار دارد.

اکنون دانشگاه تبریز به عنوان یکی از دانشگاه های دولتی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، شامل 14 دانشکده است و در کل مشتمل بر 29 قطب علمی و مجتمع آموزشی است. این دانشگاه که عنوان تنها دانشگاه سبز ایران را نیز دارد، به عنوان دومین موسسه آموزشی از لحاظ سابقه پیشرو ایران شناخته می شود و از بدو تأسیس خود همواره نقشی محوری در وقایع علمی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی ایران داشته است.

در سال های جنگ تحمیلی، دانشجویان دانشگاه تبریز، علاوه بر حضور مستمر در جبهه های جنگ حق علیه باطل، در پشت جبهه و در عرصه ی تجهیز نیروهای جمهوری اسلامی فعالیت های مستمری داشتند. دانشجویان دانشکده ی فنی تبریز، شبانه روز مشغول طراحی و تولید مهمات جنگی برای مبارزان میدان های جنگ بودند. نیروهای بعضی در تاریخ 27 دی 1365 با شناسایی این محل، شبانه اقدام به بمباران آن کردند و نتایج چند از دانشجویان مبتکر و خلاق دانشکده ی فنی را به شهادت رساندند. به این ترتیب لقب «مشهد الشهدای دانشگاه های کشور» به القاب دانشگاه تبریز اضافه شد.

علاوه بر دانشگاه تبریز که بعدها به دو دانشگاه یعنی تبریز و علوم پزشکی تبریز تقسیم شد، شهر تبریز دانشگاه های دیگری نیز دارد تا به دومین شهر بزرگ دانشگاهی کشور پس از تهران و بزرگترین قطب علمی شمالغرب کشور تبدیل شود. از جمله معتبرترین دانشگاه های تبریز می توان اشاره کرد به: دانشگاه هنر اسلامی، تربیت معلم آذربایجان، صنعتی سهند، آزاد اسلامی و سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی خدانتفاع.

دانشگاه تبریز در حال حاضر با بیش از 18 هزار نفر دانشجو و بیش از 580 نفر هیأت علمی 200 آزمایشگاه تخصصی و عمومی که برخی در دنیا و برخی خاورمیانه منحصر به فرد هستند، موزه تاریخ و فرهنگ، موزه جانور شناسی، موزه زمین شناسی، مرکز پردازش تصاویر ماهواره ای و مراکز و موسسات تحقیقاتی و پژوهشی بزرگ، یکی از قطب های بزرگ علمی کشور است و از سرتاسر کشور دانشجو می پذیرد و بستر مناسبی برای پرورش استعداد های این مرز و بوم فراهم کرده است.

مشکور، محمدجواد، (1352)، تاریخ تبریز تا پایان قرن نهم هجری، چاپ اول، تهران، سلسله ی انتشارات انجمن آثار ملی

شاهزاده نادر میرزا، (1351)، تاریخ و جغرافی دارالسلطنه تبریز، انتشارات اقبال